

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 29 Mars 1876, kl. 2 e. m.

Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3, i anledning af Herr H. Schönbecks motion N:o 7 om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande de med rektorsbefattningen vid Malmö högre elementarläroverk förenade inkomster.

Med antydan derom, att, oaktadt statsmakterna beslutat lönereglering för en mängd af statens tjenstemän, mycket ännu återstode att utföra, innan en rättvis fördelning af löneförmåner kan åstadkommas, har Herr *H. Schönbeck* genom en inom Första Kammarerna väckt motion (N:o 7) fäst att uppmärksamheten derpå, att, ehuru reglering af lönestaterna för elementarläroverken skett, rektorn vid Malmö elementarläroverk är den ende bland sina likar i riket, som ännu är i full besittning af sådana hemman, som af ålder varit läroverket anslagna, och derigenom åtnjuter icke endast en vida högre lön än andra rektorer, utan en, som är jemförlig med dem, som blifvit bestämda för rikets högsta embetsmän, och som antagligen kommer att stiga till ännu högre belopp, när nya arrendekontrakt komma att uppgöras, samt föreslagit, att Riksdagen ville i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka med hvad rätt rektor i Malmö uppbär arrendena å för hans tjenst anslagna hemman samt "derefter, särskildt om nytt förordnande att rektorstjensten förestå under tiden skulle förekomma, i nåder fatta det beslut, hvartill utredda förhållanden kunna föranleda".

Under behandlingen af motionen har Utskottet af i bestyrkta afskrifter det samma delgifna gåfvobref, Kongl. resolutioner och andra handlingar inhemtat: 1:o att Konung Fredrik II i Danmark den 18 Augusti 1585, utan att någon derom gjord ansökan i gåfvobrefvet nämnes, "på det att skolan i Malmö må blifva med dess lärare män försörjd, hvilka må ungdomen i lärdom och bokliga kon-

ster undervisa, och på det att Skolemestern för sin flit och tjenst må vara försedd med någon viss tillbörlig ränta och lön, hvarmed han kan vara hjälpt“, skänkt en del af de indragna Lunda Capitelgodsen, utgörande det s. k. Vicariatus Abraham Militis, till den “Skolemestere, som nu är, så ock den, som efterkommande varder och blifver uti Malmö skola, en efter annan till evig tid“, åliggande det honom att hålla godset vid god häfd, åboerna vid lag och rätt och ingen med någon ny “infestning“ eller annan osedvanlig “pålegge“ besvära;

2:o att Konung Christian IV den 4 April 1647, sedan borgmästare och råd i Malmö på rektors derstädes vägnar andragit, att den inkomst han hade att lefva af blifvit förminskad, derigenom att de landsbyar, hvaraf han hade sin inkomst, blifvit i förliden fejd ruinerade, och anhållit om understöd, skänkt de Lunds Domkapitel förut tillhörige s. k. Bona Altaris Sancti Sepulcri till den rektorn i Malmö skola “som nu är, eller de härefter kommandes varder“;

3:o att samme Konung Christian på anmälan af borgmästare och råd om otillräcklig lön för skolmästaren den 3 Mars 1599 till “den skolemestere i Malmö skola, som nu är, eller härefter kommandes varder“, anslagit såsom prebende den nära Malmö stad belägna Hyllie socken, hvilken likväl med anledning af anförda klagomål deröfver, att gudstjensten och själavården icke af rektor kunde tillbörligen besörjas, den 4 Maj 1605 blef socknepresten i Bunkeflod återgifven mot förbindelse att erlægga en årlig afgift, som sedermera, under namn af Hyllie vederlag bestämdes till 8 pund “bjug“ och 4 pund “rug“, och ännu utgöres med ett belopp af 40 t:r spanmål, $\frac{1}{3}$ råg och $\frac{2}{3}$ korn af pastor i Bunkeflod.

4:o att genom Kongl. resolution den 7 December 1668, vid väckt fråga om att draga löningshemmanen “under akademien eller kapitlet igen“, bestämdes, att “de böra kontinuera vid tjensterna efter brefvens lydelse“, sedan det förut den 20 Oktober 1664 blifvit resolveradt, att de gamla bestämmelserna rörande Hyllie socken “såsom skälige skola efterlefvas“.

5:o att på åboernas besvär öfver skedd uppsägning Kongl. Maj:t den 22 Oktober 1817 resolverat, att “som donations-brefven af åren 1585 och 1647 äro i obestämda och mindre tydliga ordalag författade, samt hemmanens nuvarande åboer i $2\frac{1}{2}$ århundrade varit försäkrade om lifstidsbesittning derå“ emot skyldighet att “till rektor i Malmö erlægga de åt honom på lön anslagna rättigheter“ — — så förklarar Kongl. Maj:t åboerna berättigade att på samma vilkor som hittills hemmanen besitta; dock bör vid hvarje hädanefter inträffande åboledighet — — hemmansdelen, i enlighet med hvad redan genom Kongl. Brefvet den 28 Mars 1807 om Lunds akademis prebendehemman är stadgadt, genom auktion till den mestbjudande för en tid af 30 år bortarrenderas.

Kongl. Maj:t ansåg således äfven då, liksom Konung Fredrik II år 1585, hemmanens arrendebelopp vara rektor i Malmö på lön anslagne och Sig berättigad att rörande sättet för deras utarrendering förordna.

6:o att i Kongl. Brevet till Lunds Domkapitel den 9 December 1836 angående för elementarläroverken i Lunds stift påräknade tillgångar förmåles, att Kongl. Maj:t, "enär de af Rikets Ständer till läroverken anvisade medel icke lemna några tillgångar för ett Gymnasii inrättande" i Lunds stift, den 27 Juni 1820 befallt Domkapitlet att utreda, huruvida och till hvad belopp såväl afgifterna från klockarelägenheterna till skollärares afföning som andra dylika spannmålsanslag skulle kunna till fond för en gymnasii-inrättning användas; samt att *Domkapitlet* i anledning deraf den 28 Augusti 1822 andragit, att, bland annat, såväl "helgonskyldsmedlen" som "skolhemmanen i Skåne" dertill kunde påräknas, och att de genom hemmanens bortarrendering vid åboernas afgång kunde lemna en ökad årlig inkomst af 400 t:r korn; till följd hvaraf Kongl. Maj:t förordnade det bland tillgångarne inom Lunds stift för dess elementarläroverks ökade löningsstat skulle beräknas af skolhemmanen i Skåne 400 t:r korn, och att dessa hemman skulle utarrenderas på sätt genom Kongl. Brevet den 22 Oktober 1817 bestämts angående Malmö skolehemman;

7:o att vid regleringen af 1833 års interimslöningsstat för elementarläroverken inkomsterna af rektors i Malmö löningshemman, blifvit till *fyllnad af de vid Malmö skola anställde öfrige lärares löner* använde, hvarvid stadgades, att rektorslönerna öfver hela riket skulle utgå till lika belopp eller med 120 t:r spannmål, hvartill rektorslönen i Malmö ock, efter förre innehafvarens i Maj 1838 timade död, vid tjänsteårets utgång nedsattes;

8:o att efterträdaren genom en till Kongl. Maj:t d. 28 Maj 1844 ingifven skrift anhållit, att han måtte återbekomma den gamla rektorslönen, "som vore rektorerna vid Malmö skola för everldliga tider tillförsäkrad, helst de gjorda förläningarne icke tillhörde denna skola i allmänhet utan innehades af hennes rektorer särskildt under privilegii rätt", upplysande, att de befintliga tillgångarne utgöra omkring 350 tunnor, men komma att ökas vid nya arrendens uppgörande, och erbjudande sig, så framt lönen honom återgäfves, för sin tjänstetid fylla hvad som kunde brista uti det penningebelopp, gällande löningstat öfrige lärare vid Malmö skola tillerkände; men att Kongl. Maj:t under d. 24 Februari 1845 förklarar, att då Kongl. Maj:t uti interimslöningsstaten för elementarläroverket i riket af d. 21 Sept. 1833, hvilken d. 21 Dec. 1840 blifvit förnyad, bestämt och fastställt de rektorsbefattningen vid Malmö lärdomsskola tillhörande löneinkomster, samt enär sökanden efter bemålte interimsstats utfärdande och med kännedom deraf sökt sin tjänst, icke fann skäl att å den gjorda ansökningen fästa afseende.

9:o att Malmö stads Äldste sedermera å stadens vägnar underdånigst anhållit, "att, då Kongl. Maj:t genom sistnämnda beslut icke afgjort hufvudfrågan utan endast förklarar sökanden obehörig att väcka denna fråga, hvilken ock hufvudsakligast rörde Malmö samhälles rätt och för detsamma vore af högsta vikt, och alldenstund handlingarne ådagalade, att Malmö borgerskap af forna danska

konungar utverkat flera betydliga donationer till rektorerna vid dervarande skola, och staden medelst ej mindre fredstraktaterna 1658 och 1660 samt Malmö recess, än äfven genom derefter utfärdade nådiga bekräftelseresolutioner erhållit försäkran om dessa anslags orubbade fortfarande, hvilket för innehafvarne ytterligare bekräftats genom 3:dje och 4:dje §§ af presterskapets privilegier år 1723, men, vid den i strid härmed skedda indragning af en betydlig del utaf nämnde förlänningar, Malmö stad icke blifvit hörd och ofullständiga upplysningar lemnats om deras beskaffenhet, samt då de öfverskott af gamla rektorlönen, som uppkommit efter betalandet af skolans i och för löneförhöjningar åt dess öfrige lärare iråkade skuld till statsverket och stiftets byggnadskassa, ännu icke hunnit att för något visst ändamål disponeras, och det för en skola, helst en bland de större, vore högst fördelaktigt att åtminstone dess styresman icke ofta ombytes, hvilken förmån åter ej kunde vinnas annorlunda, än genom erbjudandet af en för hans och hans familjs bergning tillräcklig lön, Kongl. Maj:t måtte med jemväl fästadt afseende å de betydliga uppoffringar Malmö stad gjort för sitt skolväsende och andra allmänt nyttiga inrättningar, ej allenast i nåder förordna, att alla de åt dervarande skolans rektorer i och för deras embete anslagna gamla donationer skola dädanefter komma dem till godo, utan äfven af gunst och nåd förunna innehafvaren att åtnjuta de besparingar, som efter hans tillträde blifvit på gamla rektorlönen gjorda“, på de vilkor, han i sin ansökan inför Kongl. Maj:t sjelf framställt.

Med anledning häraf “fann Kongl. Maj:t för godt i nåder besluta“ d. 11 Febr. 1847, “att såväl nuvarande rektor som blifvande rektorer vid Malmö lärdomsskola må, att räkna från d. 1 Maj 1845, *tills vidare* komma i åtnjutande af gamla rektorlönen, dock med skyldighet att årligen godtgöra skolans öfrige lärare hvad som, enligt mäklarebevis öfver gångbara spanmålspriset i Malmö vid Thomasmessotiden, kan brista uti det penningebelopp, nu gällande löningsstat dem tillförsäkrar, samt att om härigenom rektorlönen något år skulle komma att, efter samma grund, understiga det i stat fastställda belopp af 720 R:dr banko, skilnaden bör honom godtgöras af den kassa, hvilken skall för sådant ändamål bildas, utaf de, enligt räkning af d. 1 Maj 1845, befintlige besparingar å gamla rektorlönen, hvaremot, så snart rektorlön ett påföljande år, jemlikt förenämnda beräkning, lemnar öfverskott, berörda kassa skall återbringas till sitt ursprungliga belopp, innan rektor får åtnjuta mera än de enligt stat honom anvisade 720 R:dr banko, börande denna kassa af rektor förvaltas under samma ansvars- och redovisningsskyldighet, som öfriga under hans förvaltning ställda kassar, och han derjemte årligen inför Lunds Domkapitel redovisa för liqviden med skolans öfrige lärare;“

att enligt af nuvarande rektorn i Malmö ex officio lemnad och i Utskottet företedd uppgift hans lön för tjensteåret 1875—1876 utgjordes af;

a) arrenden af

Inom Rönnebergs härad:

$\frac{3}{8}$ mtl	N:o 9	Wiarp	56	tld	$6\frac{3}{4}$	kpld med arrendebelopp af 66	t:r	
$\frac{1}{3}$ "	N:o 11	"	34	"	$3\frac{3}{4}$	" "	"	34 "
$\frac{1}{2}$ "	N:o 2	Eskatorp	55	"	$6\frac{1}{4}$	" "	"	73 " 12 kpr.
$\frac{3}{8}$ "	N:o 3	"	43	"	$25\frac{7}{8}$	" "	"	33 "
$\frac{1}{2}$ "	N:o 12	Wadensjö	58	"	10	" "	"	83 "
$\frac{3}{8}$ "	N:o 11	N. Möinge	57	"	$30\frac{1}{2}$	" "	"	68 "

Inom Oxie Härad:

1	"	N:o 4	Sunnanå	62	"	20	"	"	"	87	"
1	"	N:o 3	"	65	"	1	"	"	"	90	"
$\frac{1}{2}$	"	N:o 5	Ö. Kattarp	66	"	$24\frac{3}{10}$	"	"	"	80	"
$\frac{1}{2}$	"	N:o 6	"	71	"	31	"	"	"	84	"
Summa			$5\frac{11}{24}$ mtl	571	tld	$31\frac{17}{40}$ kpld	"	"	"	698	t:r 12 kpr.

Arrendet af dessa hemman, fastställt för 30 år, utgår med $\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn och $\frac{1}{3}$ hafre.

b) "Hyllie vederlag", utgående af pastor i Bunkeflod och Hyllie med 40 tunnor säd $\frac{1}{3}$ råg och $\frac{2}{3}$ korn, som godtgöras efter medelmarkegångspris.

c) Ersättning af staten för reducerad helgonskyldsspanmål: 503 kr. 31 öre.

d) Af Malmö stad: 6 kr. 25 öre.

e) Några hemmansräntor, sammanlagda motsvarande 2 tunnor 9 kappor säd af åtskilliga slag, hvilka numera icke frivilligt erläggas och derföre till det mesta blifva oguldne.

Om tillkomsten af de under litt. d och e upptagna lönebelopp har ingen annan upplysning erhållits, än att något deraf, om icke allt, utgår från af enskilde gjorda donationer. Rektor vid elementarläroverket i Malmö åtnjuter således för sin tjänstebefattning 740 t:r 21 kpr spanmål, 509 kr. 56 öre kontant jemte bostadsvåning. Med stöd af inhemtade upplysningar om arrendebelopp, som nu betingas för Skånes bättre jord, hvartill ifrågavarande löningshemman lära kunna räknas, anser Utskottet sannolikt, att arrendena vid nya arrendekontrakts uppgörande komma att stiga till vida högre belopp.

Dessa äro i korthet de upplysningar rörande rektorslönen i Malmö, hvilka Utskottet kunnat hemta af gåfvobrefven och af senare Kongl. resolutioner jemförda med rektors år 1844 och Malmö stads Äldstes derefter till Kongl. Maj:t ställda ansökningar i frågan, och anser Utskottet sig böra nämna, att de före-

tedda handlingarne synas vara så fullständiga, att antagligt är, att ingenting af vigt och i sak dertill kan läggas.

Till följd af noggrann granskning af dessa föreliggande fakta, och

då de anförda handlingarne upplysa, att de af konung Fredrik II år 1585 till "Skolemesteren" och af konung Christian IV år 1647 till rektorn vid skolan i Malmö skänkta hemman icke voro dessa konungars enskilda egendomar, utan forna andliga gods, hvilka efter reformationen hemfallit till staten;

då dessa hemman icke kunna anses som gåfvor till rektor i Malmö för enskild räkning, utan såsom af *konungar på statens vägnar anslagen aflöning* till en tjänsteman för meddelande af undervisning i Malmö skola;

då Hyllie vederlag, som ursprungligen var ersättning för rektors presterliga tjänstgöring i Hyllie socken, numera icke är annat än en emot sitt ändamål använd del af den kyrkoherdetjensten i Bunkeflod tillhörande lön;

då till följd deraf, att helgonskyldsspanmålen rätteligen kunnat reduceras, ersättningen derför icke kan vara annat än statsmedel, som blifvit rektor i Malmö *på lön anslagne*;

då Malmö stads *rätt* icke genom ifrågavarande löneanslags indragning i minsta mån trädes för nära, alldenstund stadens genom dess borgmästare och råd inför konung Christian IV 1599 och 1647 gjorda anmälan om rektors ringa lön och ansökan om förhöjning derå icke kan ega annan betydelse, än de talrika likartade framställningar, som på senare tider från städer genom deras auktoriteter eller riksdagsombud ingifvits till Kongl. Maj:t eller Riksdagarne om inrättande af nya eller utvidgande af gamla läroverk i de respektive städerna;

då Malmö stad ej heller har någon *fördel* af den höga rektorslönen, enär staden derigenom icke ens är befriad från skyldigheten att tillhandahålla rektor boställsvåning;

då staten genom upprättande af fullständiga elementarläroverk i Malmö och Lund rikligen sörjt för såväl Malmö stads som kringliggande landsorts behof af elementarundervisning och derigenom uppfyllt ändamålet med det gamla anslaget samt derför åtagit sig en årlig utgift, som år 1875 uppgick till omkring 130,000 kronor, rektors i Malmö lön icke inräknad, och således mångdubbelt öfverstiger den afkastning, som de för samma ändamåls vinnande gifna donationerna lemna;

då rektorsbefattningen vid elementarläroverket i Malmö numera enligt gällande bestämmingar är aldeles likartad med dylika befattningar vid andra fullständiga läroverk;

då alla andra rektorer vid fullständiga läroverk hafva lika lön, och då det icke kan vara gagneligt för det allmänna att utan särskild anledning frångå den allmänt gällande grundsatsen, att lika tjänster böra åtnjuta lika lön;

då *Lunds Domkapitel* icke pröfvat donationerna vara starkare fästade vid rektorstjensten, än att det ansett sig kunna och böra redan d. 28 Aug. 1822

föreslå, att, till bildande af en fond för inrättandet af ett gymnasium för Lunds stift, "rektors vid Malmö skola löningshemman" såväl som "helgonskyldsspannemålen" skulle till en sådan anslås, och genom detta förslag tydligt erkänt sig anse donationerna vara af natur att böra till det allmännas och icke till enskild mans gagn användas;

då *Kongl. Maj:t* med stöd häraf enligt nådigt beslut 1833 anslagit rektors löningshemman och helgonskyldsspannemålen till fyllnad af de vid Malmö skola anställda öfrige lärares löner och dervid stadgat, att rektorslönerna öfver hela riket skulle utgå till lika belopp, eller med 120 tunnor spannmål, hvartill ock rektorslönen i Malmö vid inträffad ledighet år 1838 nedsattes;

då *Kongl. Maj:t* i nådig resolution d. 11 Febr. 1847, sedan åtkomsthandlingarnas innehåll i inlemnade ansökningar blifvit för *Kongl. Maj:t* omständligt framställt, icke funnit detsamma sådant, att han kunnat pröfva rättvist att tillerkänna rektor i Malmö hela den gamla rektorslönen till "evig tid", utan endast "funnit för godt besluta", att då varande och blifvande rektorer vid Malmö lärdomsskola väl skulle *tills vidare* åtnjuta gamla rektorslönen, men att derifrån skulle *göras afdrag* till fyllande af möjliga brister i det penningebelopp, som gällande aflöningsstat tillförsäkrade de öfrige lärarne;

då detta "*tills vidare*" väl måste anses betyda, att den gamla lönen skulle utgå endast till den tid, då lämpligt befunnes att med statsanslag bestrida utgifterna för rektors i Malmö aflöning;

då således *Kongl. Maj:t* till minskning af statens utgifter för vinnande af med ifrågavarande donationer afsedt ändamål ansett sig *kunna och böra för statsverkets räkning disponera* år 1833 nästan hela och 1847 vissa delar af den gamla rektorslönen;

så anser sig Utskottet hafva fullgiltiga skäl att tillstyrka bifall till motionen och värdsamt hemställa,

att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, att *Kongl. Maj:t* täcktes låta undersöka, huruvida icke de delar af den s. k. gamla rektorslönen i Malmö, som icke grunda sig på enskild mans gåfva, må kunna, när tiden dertill anses vara inne, till statsverket indragas emot det att af statsmedel anslås vanlig rektorslön till rektor vid elementarläroverket i Malmö.

Stockholm d. 28 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

O. E. L. Dahm.